

Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämisohjelma 2024-2026

7.10.2024

Pirkanmaan
hyvinvointialue

Selvitystyön taustatiedot, tavoitteet ja sisältö

Tarve selvitystyölle

- Lasten- ja nuorisopsykiatrisissa sekä mielenterveys- ja päihdepalveluissa on ollut **merkittäviä hoitoon pääsyn ongelmia** Pirkanmaalla
- Kaikki mielenterveys- ja päihdeoireisiin **tukea tarjoavat ja niitä hoitavat yksiköt ovat ylikuormittuneet**, minkä johdosta apua ei ole pystytty tarjoamaan oikea-aikaisesti. Tämä on heijastunut myös muiden palveluiden käyttöön.
- Samaan aikaan nuorten (lievien) **mielenterveyshäiriöiden ja mielenterveysoireiden määrä on lisääntynyt** ja nuoria hakeutuu kaikkiin yksiköihin em. syistä aiempaa enemmän
- Tilanne on kehittynyt pitkällä aikavälillä ja on osittain myös **kansallinen ongelma**
- Tilannetta on pyritty korjaamaan esimerkiksi perustamalla uusi nuorisopsykiatrian viikko-osasto, kouluttamalla opiskeluhuoltoon IPC-menetelmää ja muilla toiminnallisilla uudistuksilla, mutta ne eivät ole osoittautuneet riittäviksi

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

Selvitystyön tavoitteet

- Palvelujen järjestämisvastuun siirryttyä hyvinvointialueelle mahdollistuu **uudenlainen yhteistyö peruspalveluiden ja erikoissairaanhoidon välillä**
- Selvityksessä etsitään keinoja ja ratkaisuja
 - palvelujen **tarjonnan ja kysynnän epätasapainon** korjaamiseksi
 - peruspalveluiden ja erikoissairaanhoidon välille **työnjakoon, hoidonporrastukseen sekä tiedonkulkuun**
 - henkilöstöä ja johtoa **kuormittaneisiin tilanteisiin**
- Tarvittaessa selvitystyössä tehdään myös hallinnollista ja rakenteellista arviointia
- Selvitystyö linkitetään strategian ja sen toimeenpano-ohjelman tavoitteisiin

Selvitystyön sisältö

1. **Nykytilan analyysi** Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmästä
 - Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen ydinongelmat Pirkanmaalla suhteuttaen kansalliseen tilanteeseen
 - Faktoille perustuva analyysi väestötasoisesta tarpeesta ja palvelujen käytöstä viimeisen vuoden ajalta
 - Palvelutarpeen vertailu suhteessa käytettävissä oleviin aineellisiin ja inhimillisiin voimavaroihin
2. → Konkreettiset ja realistiset **tavoitteet ja toimenpiteet** ongelmien ratkaisemiseksi
3. → **Kehittämishjelma** toiminnallisten, rakenteellisten ja henkilöstökysymysten ratkaisemiseksi

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

Selvitystyöhön liittyvät ryhmät ja kokoonpanot

Kokonaisuus

- Ohjausryhmä helmikuusta alkaen (pj. Taru Kuosmanen)
- Selvitystyöryhmä helmikuusta syyskuuhun (pj. Sirpa Rainesalo)
- Alatyöryhmät maaliskuusta elokuuhun (valittiin selvitystyöryhmän 4.3. kokouksessa)
- Keskeisten palveluiden johtajista koostuva hoidon porrastuksen pienryhmä
- Projektipäällikkö Johanna Hämäläinen (1.2.-31.12.2024)
- Henkilöstön edustajiksi nimettiin 20.2. Juho Puusniekka (vara Minna Malkamäki) ja Atte Tahvola (vara Jari Jakola)
- Kaikissa ryhmissä oli selvitystyön aikana yhteensä 76 työntekijää ja esihenkilöä.

Ohjausryhmän kokoonpano

- Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Taru Kuosmanen on asettanut selvitystyölle ohjausryhmän 1.2.2024
 - Taru Kuosmanen, sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja, puheenjohtaja
 - Juha Kinnunen, palvelulinjajohtaja
 - Tiitta Pelttari, palvelulinjajohtaja
 - Sirpa Rainesalo, vastaava johtajaylilääkäri
 - Kaija Leino, vastaava hoitotyönjohtaja
 - Marja-Leena Lähdeaho, toimialuejohtaja
 - Tuire Sannisto, ylilääkäri
 - Johanna Hämäläinen, projektipäällikkö, esittelijä
 - Hanna Krekula, johdon assistentti, sihteeri

Selvitystyöryhmän kokoonpano

Sosiaali- ja terveysjohtaja Taru Kuosmanen on asettanut selvitystyölle työryhmän 1.2.2024

- Sirpa Rainesalo, vastaava johtajaylilääkäri, puheenjohtaja
- Johanna Hämäläinen, projektipäällikkö
- Hanna Krekula, johdon assistentti, sihteeri
- Marja Nurmi-Vuorinen, vastuualuejohtaja/opiskeluhoito
- Paula Pasanen-Aro, vastuualuejohtaja/mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Merja Värrä, palvelupäällikkö/kehitystä tukevat palvelut
- Merja Hietanen, apulaisyylilääkäri/terveyspalvelut ja opiskeluhoito
- Ulla-Riitta Mutikainen, palvelupäällikkö/kasvatus- ja perheneuvonta
- Hanna Lähteenmäki, vastuualuejohtaja/lastensuojelu
- Reija Latva, vastuualuejohtaja/lastenpsykiatria
- Riittakerttu Kaltiala, professori/nuorisopsykiatria
- Timo Holttinen, vastuualuejohtaja/nuorisopsykiatria
- Riitta Vento, ylihoitaja/lasten- ja nuorisopsykiatria
- Kaija Puura, professori/lastenpsykiatria
- Päivi Leikkola, vastuualuejohtaja/lastentaudit
- Jyrki Lähde, hallinnollinen ylilääkäri/lastentaudit
- Kirsi Keiholehti, henkilöstöpäällikkö
- Mari Niinivirta, erityispalveluiden vastuualuejohtaja/vammaisten palvelut
- Juho Puusniekka, henkilöstön edustaja (varajäsen Minna Malkamäki)
- Atte Tahvola, henkilöstön edustaja (varajäsen Jari Jakola)

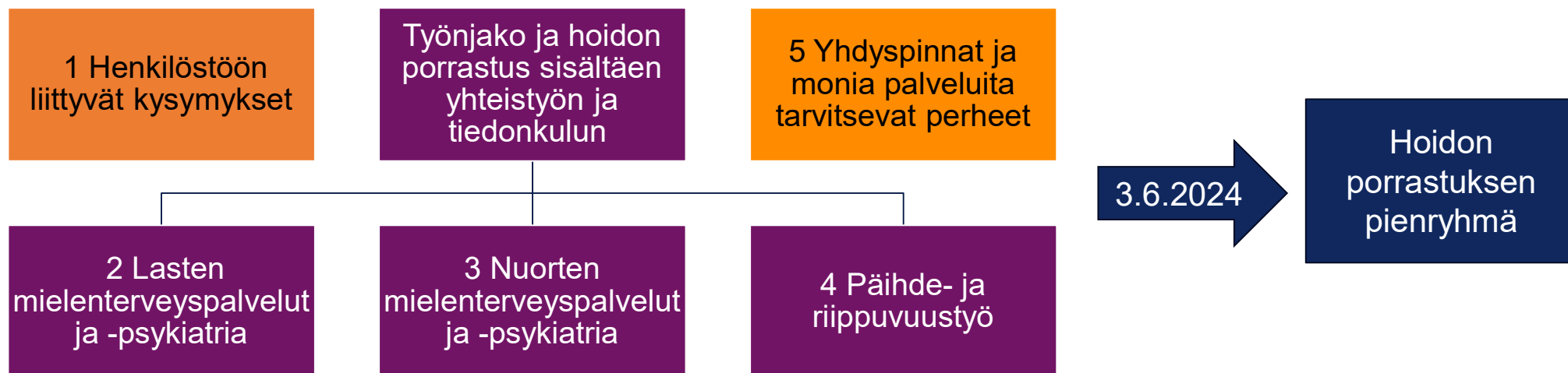
Hoidon porrastuksen pienryhmän kokoonpano

Ohjausryhmä nimesi 30.5.2024 kokouksessaan hoidon porrastuksen valmisteluun pienryhmän, joka teki yksimielisen esityksen uudesta hoidon porrastuksesta.

- Sirpa Rainesalo, vastaava johtajaylilääkäri, puheenjohtaja
- Johanna Hämäläinen, projektipäällikkö
- Timo Holttinen, vastuualuejohtaja/nuorisopsykiatria
- Reija Latva, vastuualuejohtaja/lastenpsykiatria
- Ulla-Riitta Mutikainen, palvelupäällikkö/kasvatus- ja perheneuvonta
- Marja Nurmi-Vuorinen, vastuualuejohtaja/opiskeluhoolto
- Paula Pasanen-Aro, vastuualuejohtaja/mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Kaija Puura, professori/lastenpsykiatria

Alatyöryhmät

- Alatyöryhmät valittiin selvitystyöryhmälle tehdyn kyselyn ja helmikuun kokouksissa käydyn keskustelun perusteella
- Alatyöryhmiä nimettiin viisi (numeroitu 1-5), joista ryhmät 2-4 käsittelivät kunkin osa-alueen työnjakoa, hoidon porrastusta, yhteistyötä ja tiedonkulkua. Alatyöryhmiin osallistui yhteensä 68 työntekijää ja esihenkilöä
- Alatyöryhmät 2 ja 3 käsittelevät mielenterveyspalveluita universaaleista perustason palveluista (neuvola ja opiskeluhoolto) erikoissairaanhoidon sisältäen neuropsykiatristen häiriöiden tuen ja hoidon
- Selvitystyöryhmän 4.3.2024 kokouksessa sovitut alatyöryhmät:

Asiakkaiden, henkilöstön ja esihenkilöstön kuuleminen selvitystyön aikana

Selvitystyössä toteutetut taustaselvitykset ja kuulemiset

- Selvitystyöryhmään kuuluvat **professorit ja esihenkilöt haastateltiin** projektipäällikön toimesta ajalla 28.2.-14.3.2024 (N = 12). Puolistrukturoitujen haastattelujen kesto oli 45-60 minuuttia.
- **Esihenkilö- (N = 80) ja henkilöstökysely (N = 706)** olivat avoinna 2.4.-17.4.2024. Tavoitteina oli kartoittaa henkilöstön ja esihenkilöstön näkemyksiä:
 - 1) palvelujärjestelmän kehittämistoimenpiteiden vaikutuksista ja niiden kiireellisyysjärjestyksestä
 - 2) veto- ja pitovoiman parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.
- Selvitystyö- ja alatyöryhmissä tarkasteltiin 10-11/2023 toteutettua **toisen asteen opiskelijoille suunnattua kyselyä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämiseen liittyvistä näkemyksistä ja toiveista (N = 1 408)**.
- Selvitystyön aikana järjestettiin **kaksi asiakasosallisuustyöpajaa**. Ensimmäinen asiakasosallisuustyöpaja järjestettiin 28.5.2024 teemalla alaikäisten päihde- ja riippuvuuspalvelut ja toinen 15.8.2024 teemalla monia palveluita tarvitsevat perheet.

Nykyisen palvelujärjestelmän keskeiset ratkaistavat haasteet

Asiakkaiden, henkilöstön ja esihenkilöiden esille nostamat keskeiset ratkaistavat haasteet

- Lasten- ja nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon tuottaminen kahdella eri palvelulinjalla on aiheuttanut epäselvyyksiä ja päällekkäistä työtä
- Pitkät odotusajat hoidon alkamiseen lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrialle
- Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa on liikaa erilaisia ohjautumisen ja hakeutumisen käytäntöjä lähijohtamisalueittain vaihdellen
- Hoitojonojen nähtiin heikentävän perustason mahdollisuuksia tehdä ennaltaehkäisevää työtä ja vastata lievästi oireilevien tarpeisiin oikea-aikaisesti.
- Sopivan ensisijaisen palvelun viivästyminen on voinut johtaa toissijaiseen palveluun asiakkaaksi päätymiseen sosiaali- ja terveyspalveluiden välillä. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden välisessä yhteistyössä on edelleen tiivistämisen ja kehittämisen tarvetta.

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

Kehittämisohjelma 2024-2026

”Oikea-aikaiset ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavat palvelut selkeässä ja sujuvassa palvelujärjestelmässä”

Kehittämishojelman toteutus ja seuranta 10/2024-10/2026

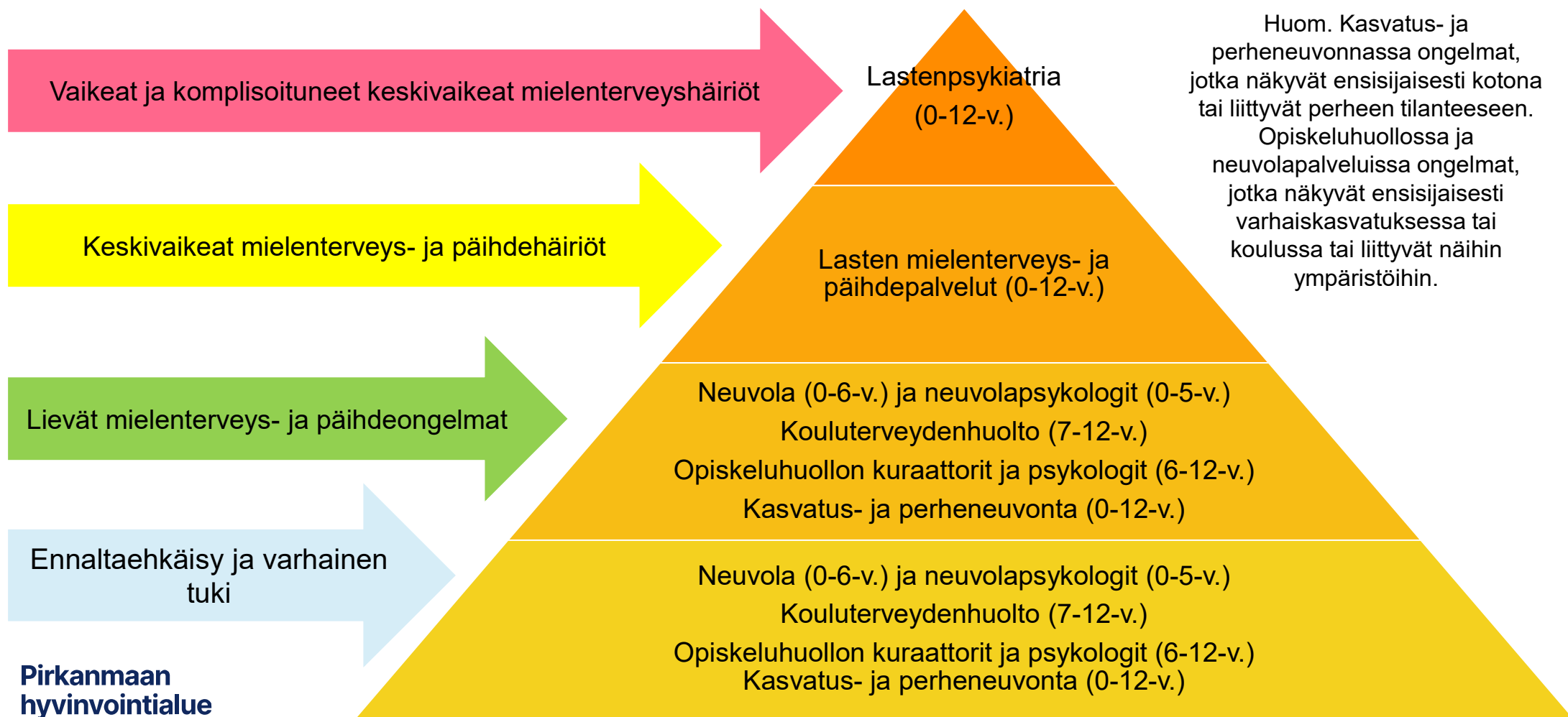
- Valmistelutyöryhmässä on sovittu viisi eri toimenpidekokonaisuutta.
 - aikataulutettu ja vastuuhenkilöt nimetty
- Toimeenpanovaiheeseen nimetään seurantaryhmä ohjaamaan ja arvioimaan kehittämishojelman edistymistä
- Toimenpiteiden toteutumista seurataan mittarein vähintään kehittämiskokonaisuuden tasolla

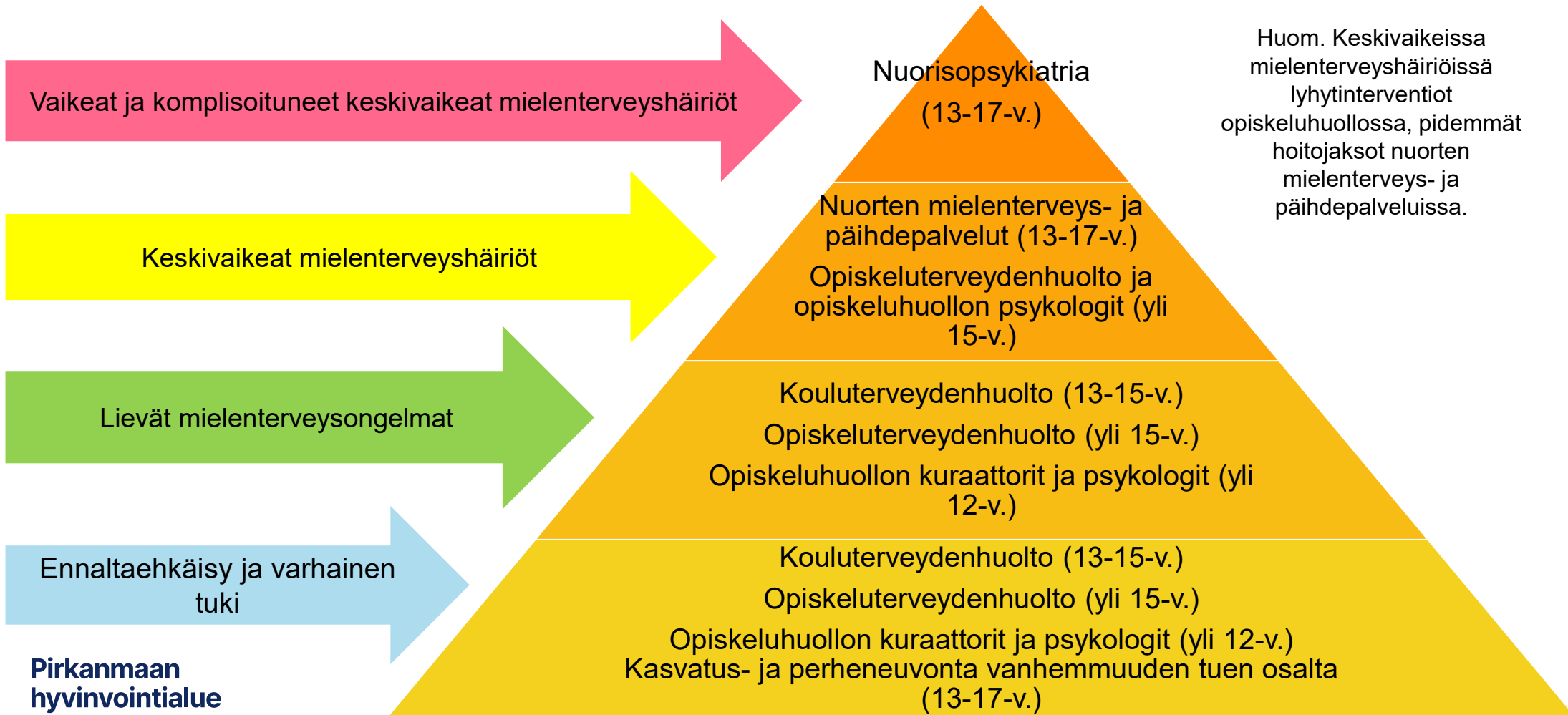
Kehittämiskokonaisuudet

1. Hoidon porrastus on selkeä ja sujuva asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmasta
2. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmää johdetaan yhtenä kokonaisuutena
3. Henkilöstön osaaminen, työhyvinvointi ja -viihtyvyys ovat hyvällä tasolla
4. Yhteistyö sujuu yhdyspinnoilla asiakaslähtöisesti
5. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaisen tukea toteutetaan yhteistyössä kunta- ja 3. sektorin toimijoiden kanssa

Lasten hoidon porrastus

Nuorten mielenterveyspalveluiden hoidon porrastus

Nuorten päihde- ja riippuvuuspalvelut

Vaikeiden mielenterveyshäiriöiden liitännäisoireena ilmenevät päihde- ja riippuvuushäiriöt

Nuorisopsykiatria (Tays)

** Voi tapahtua eri sosiaali- ja terveyspalveluiden välillä portaasta riippumatta (esim. varhaisen tuen perheohjauksen ja nuorisopsykiatrian välillä)

*Päihdehoitoon erikoistuneissa laitoksissa osittain vaikeiden päihde- ja riippuvuushäiriöiden hoitoa

Keskivaikeat riippuvuus- ja päihdehäiriöt

Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut

Yhteistyö on välttämätöntä **

Lastensuojelun avohuolto

Lievät riippuvuus- ja päihdeongelmat

Opiskeluterveydenhuolto (yli 15-vuotiaat)
Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut (13-17-vuotiaat)
Sosiaali- ja terveysasema (13-15-v.)

Lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki

Kouluterveydenhuolto (13-15-vuotiaat)
Opiskeluterveydenhuolto (yli 15-vuotiaat)
Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut (13-17-vuotiaat)

Varhaisen tuen perheohjaus

Pirkanmaan hyvinvointia

Erikoissairaanhoidon keskittämisen hyödyt

- Kaikki erikoissairaanhoidon hoito on luonnostaan hoitotakuun piirissä eli vaikeissa mielenterveys- ja päihdeoireissa hoitoon pääsisi hoitotakuun piirissä
- Yliopistosairaalan koulutukselliset toiminnot muodostavat yhden kokonaisuuden
- Erikoissairaanhoidon eri alojen välinen yhteistyö säilyy samalla palvelulinjalla
- Pirkanmaalle valtakunnallisesti ja YTA-alueen keskitettyjen toimintojen asema säilyy vahvana
- Yliopistoyhteistyö säilyy edelleen vahvana

Henkilöstön osaaminen, työhyvinvointi ja -viihtyvyys

- Koulutus- ja työnohjaussuunnittelua tehdään yhteistyössä sairaalapalvelulinjan sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään kuuluvien palveluiden osalta laadukkaana ja kustannustehokkaana **koulutuksen** järjestämiseksi eri ammattiryhmien tarpeet huomioiden yhteistyössä nykyisen jatkuvan oppimisen yksikön ja Pirha-akatemian kanssa. Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdetyötä tekevien koulutus- ja työnohjausbudjetit pidetään erillisillä tileillä taloussuunnittelun näkökulmasta.
- Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdetyötä tekevien koulutustarpeisiin vastataan **keräämällä kouluttajaresurssit** koko hyvinvointialueelta ja rakentamalla sisäinen koulutusohjelma vuosien 2025-2026 aikana nykyisen jatkuvan oppimisen yksikön ja Pirha-akatemian kanssa. Lisäksi verkkokoulutuksilla vahvistetaan koko henkilöstön lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyön perustietoja ja -taitoja.
- Työn ja muun elämään yhteensovittamista edistetään **lisäämällä työn joustoja** esimerkiksi liittyen osa-aikatyöhön ja etätyöhön.
- Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdetyöpalvelujärjestelmän **työuramalleja kehitetään** ja viestitään näistä rekrytointien yhteydessä.

Pienryhmän esitys erikoissairaanhoidon aluetyöryhmistä ja perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden työryhmistä

